

Потебня А. Психология поэтического и прозаического мышления // Семиотика и авангард. Антология (ред.-сост. Ю.Степанов и др.). – М.: Академический проект, 2006. – С.177 – 198; *Смирнов 1985*: – Смирнов И. Порождение интертекста (Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б.Л.Пастернака) // Wiener Slawistischer Almanach. – 1985. – Sonderband 17. – С.22-40; *Futuryzm1995*: Futuryzm na Ukrainie. Manifesty i teksty literackie, wstęp i wybór B.Nazaruk. – Warszawa: Tyrsa, 1995. – 180 s.

Андрій Печарський, доц. (Львів)

УДК 821.161. 2.09

ББК 83.34Укр

Психоаналітична парадигма в літературно-художньому просторі: проблема діалогічної множинності

Стаття присвячена актуальній проблематиці психоаналізу та українського літературознавства. Висвітлено радикалізацію здобутків зарубіжних психоаналітичних ідей та моделей до національного характеру і досвіду української літератури.

Ключові слова: парадигматичні відношення, психоаналітичний метод, образ, літературознавство, аналіз.

The article is dedicated to the actuality problem of psychoanalysis and Ukrainian literary study. The vital problems are: redicalisation of the foreign achievements in psychoanalytical as well as models and application of these to the national character of the experience of Ukrainian literature.

Key words: paradigmatic relations, psychoanalytical method, image, literary study, analysis.

Психоаналіз і художня література за своєю суттю є спорідненими сферами діяльності, бо обидва розкривають і досліджують глибинні, внутрішні порухи душі людини: лише самоціллю першого є **терапевтичний ефект**, а другого – **естетичний**. Їхні парадигматичні відносини перебувають у процесі свого становлення. Взяти хоча б чималу кількість психоаналітичних термінів, в основі яких символічний смисл і сюжети запозичені із словесної творчості (міфології і літератури): «Едіпів комплекс» (З. Фройд) із трагедії «Цар Едіп» Софокла, «комплекс Грізельди» (Дж. Путнам) – збірки оповідань

«Декамерон» Дж. Боккаччо, «мазохізм» (Р. Крафт-Ебінг) – роману «Венера в хутрі» Л. фон Захер-Мазоха, «комплекс Електри» (К. Г. Юнг) – давньогрецького міфа про Електру та ін.

Зміщення *психоаналітичної парадигми* певних ідей та концептів до метафізики художнього тексту пояснюється тим, що в самій структурованій системі поетики закладене діагностичне й терапевтичне самовизначення наратора, героя, прототипа, автора тощо. Таким чином художня модель мислення якоюсь мірою випереджає психоаналітичну.

Подібні тлумачення не раз віддаровувалися величчю психологічної глибини української белетристики першої третини ХХ ст. Упривілейованим доказом є оповідання «Сойчине крило» І Франка, в якому вияскравлюється терапевтичний метод *«парадоксальної інтенції»*: коли герой Массіно долає свою давню фобію перед «фатальною кореспонденцією» тим, що відважується відкрити таємничий лист, адресований йому із Порт-Артура. Відтак «Андрій Лаговський» А. Кримського за сюжетотворенням нагадує психоаналітичну «активну техніку» у вузькому фрейдівському розумінні: від *«методу вільних асоціацій»* до *«інсайту»* едіпального патогенезу істерії головного персонажа. А в романі «Недуга» Є. Плужника проведені друзями бесіди з Іваном Орловцем, що стосуються його хворобливої еротизованої любові до славнозвісної співачки Ірини Завадської, були поглиблені основними принципами *«фокусної терапії»* з метою утвердження реалістичної вертикалі Я героя.

У *психоаналітичній парадигмі* відцентрованого фрейдизму і комунізму української белетристики 20-х років ХХ ст. С. Павличко проводить цікаву паралель між нововитвореним «радянським іконостасом» партійних лідерів і їх зображенням в оповіданні «Заулок» М. Хвильового: *«А в кімнаті, де висів раніш Олександр І, Николай II, а також білий генерал на білому коні, – висять: Ленін, Троцький, Раковський і манесенький портрет Карла Маркса»* [Павличко 2002: 253 – 254]. Зрештою, художні інтертекстуальні модуси терапевтичних методів, положень та ідей, що становлять смислове осердя психоаналізу, замешкують у багатьох творах української белетристики першої третини ХХ ст. Звідси впливають *парадигматичні відношення*, які вказують на систематичну зібраність наукового підходу й наступне відкриття його можливостей у словесній творчості.

У цьому сенсі варто зазначити історично доленосні виміри *першої третини ХХ ст.*, що об'єднують психоаналіз і українську белетристику зокрема. Йдеться саме про той період, звершення якого пов'язують із зародженням психоаналізу як науки, утворенням найрізноманітніших українських літературно-мистецьких напрямів, угруповань та припиненням на зламі 30-х років їхнього автономного існування.

Адже у зв'язку із антисемітською політикою «Третього рейху» усі представники основних шкіл глибинної психології (психоаналіз З. Фрейда, індивідуальна психологія А. Адлера, аналітична психологія К. Г. Юнга) змушені були у 1933 році об'єднатися під прикриттям Німецького інституту психологічних досліджень і психотерапії в Берліні, заснованого професором М. Герінгом. На іншому історичному перевалі масштабність жахливого зламу сталінських репресій і голодомору 1932 – 1933 років в Україні позначилася на «самоліквідації» будь-яких літературних угруповань, що існували поза ВУСПП (Всеукраїнською спілкою пролетарських письменників) та «соціалістичного реалізму» як культурно-ідеологічного канону радянського простору.

Принагідно виникає питання: чому літературознавчим об'єктом дослідження *психоаналітичної парадигми* є, власне, проза?! Як відповідь у цьому контексті постає переконливим резонансом думка О. Потебні, який у своїй праці «Із записок з теорії словесності» довів, що проза на відміну від поезії чи драматургії є більш безпосередньою до *аналітичного сприйняття* «в розумінні мови, котра має на увазі або тільки практичні цілі, або служить виразом науки» [Потебня 1985: 149]. Відтак підтвердженням відповідної лінгвістичної інтерпретації естетики і психології творчості стають промовисті розмірковування І. Франка стосовно *аналітичного способу представлення* художньої асоціації ідей та законів, що «здибається в поезії досить рідко» [Франко 1981: 70].

До того ж, З. Фрейд запевняв, що *художня література* загалом є носієм *психологічного знання* про людину, переосмислюючи заново вже апробований у літературі «клінічний матеріал», зокрема в працях «Спогади і сновидіння в «Градіві» В. Єнсена» (1907), «Тема трьох скриньок» (1913) – аналіз

фрагментів із драм Шекспіра, «Один дитячий спогад із «Поезії і правди» (1917), «Достоевський та батьковбивство» (1928) та ін.

Наприкінці 60-х років ХХ століття Г. Блум – один із представників американського деконструктивізму в літературознавстві, інтерпретуючи фрейдівські тексти про життя і творчість Шекспіра, зокрема образи Ліра, Макбета, Отелло, Гамлета, дійшов висновків про наявність «комплексу Шекспіра» в самого основоположника класичного психоаналізу, а відтак і усієї його едіпальної теорії. «Шекспір – ось хто винахідник психоаналізу, – в епатажному пафосі запевняв Г. Блум, – а Фрейд просто все систематизував» [Блум 1997: 201]. На думку літературознавця, З. Фрейд несвідомо репрезентував образ Едіпа, щоб приховати від себе нестерпний авторитет Шекспіра. Ось так психоаналіз аналізує літературу, а література олітературнює психоаналіз!

Отже, психоаналіз, як прикладна наука, цілком природним способом стає умотивованим літературознавчим методом дослідження, проростаючи в контексти художнього світу людини. «Відтак, – як слушно зауважувала М. Степанова, – цим значення літератури не вичерпується: будучи об'єктом психологічного дослідження, вона одночасно несе в собі важливі психологічні відомості і не тільки ілюструє, але й відкриває психологічні закономірності, а також виявляє механізми людської поведінки» [Степанова 2006: 116].

Певний погляд на світ літератури неодноразово виявляли на початку ХХ ст. такі психоаналітично зорієнтовані українські вчені, як С. Балея, Я. Ярема, Є. Перлін, Я. Коган, А. Халецький та ін. Своїми дослідженнями вони зблизили становлення дискурсу письменника-аналітика, який проявляє здатність „мистецтвом бачити” клінічний світ людини.

Трансформована визначеність самого поняття *парадигми* з психоаналітичного та літературознавчого аспектів стає підґрунтям для культурного коду в діалозі між двома дисциплінами. У термінологічному словнику „Антології світової літературно-критичної думки ХХ ст. (за ред. М. Зубрицької)» знаходимо таке твердження: «**Парадигма** – дослівно «зразок», опозиційний зв'язок між двома елементами, один з яких відсутній або, навпаки, існує при відсутності інших; сукупність мовних одиниць одного ряду на підставі встановлених критеріїв. Для структуралістського аналізу

відношення у плані парадигми мають вирішальне значення для функціонування смислу...» [Антологія 1996: 613].

З позиції практичного застосування, розвитку і перспективи психоаналізу З. Фрейд у своїй фундаментальній праці «Тлумачення сновидінь» (1900) досліджує психічний феномен сновидіння як «теоретичну цінність у статусі *парадигми*» [Фрейд 1991: 25]. Тобто поняття парадигми інтерпретується основоположником класичного психоаналізу як взірець, пояснювальний приклад, за допомогою якого можна виявити загальну закономірність тої чи іншої системи методів і концепцій певного вчення.

Утім, волею історії розвитку науки, як слушно зауважували представники Німецької психоаналітичної асоціації Г. Томе і Г. Кехеле, «іде процес еволюції і наступає зміна парадигми» [Томе, Кехеле 1996: 41], що посилює усю складність взаємозв'язків теорії і практики психоаналізу. «Адже зрозуміло, – пояснюють автори, – що аналітики можуть визнавати факти перенесення і опору, а також приймати інші основні положення психоаналізу, такі, як несвідомі душевні процеси і роль сексуальності, і Едіпів комплекс, і не зважаючи на це, діставати різні результати за допомогою психоаналітичного методу дослідження і лікування» [Томе, Кехеле 1996: 41].

Відповідний рецепційний клімат поширювався і на літературознавчі горизонти психоаналітичного дискурсу, зокрема українського. Найпоказовішим у цьому просторі є приклад двох різнорідних аспектів В. Підмогильного та Є. Перліна, що перебували у спільній концептуальній площині Фрейдівської інтерпретації стосовно стильових особливостей творчості Івана Нечуя-Левицького [Див: Перлін, Підмогильний: 1927], які порізному були охарактеризовані як наслідок загострення Едіпового комплексу (травматичної фіксації на образі матері).

Верифікація дискусій щодо впливу і певних наслідків Едіпового комплексу на творчість митця розгорнулася навколо постатей Тараса Шевченка, Лесі Українки, О. Кобилянської, І. Франка, А. Кримського, Миколи Хвильового, В. Винниченка та ін. Незважаючи на те, що сучасні літературознавці (С. Павличко, Н. Зборовська, М. Ткачук, І. Фізер, Г. Грабович, Л. Плющ, В. Агеєва, Т. Гундорова, Ю. Безхутрий, М. Ільницький, В. Панченко, Я. Мельник, Б. Тихолоз, Л. Левчук та ін.) застосовували одні і ті ж універсальні положення і методи

психоаналізу, все-таки приходили до різних результатів і висновків. Це пояснюється тим, що розмаїтий характер художньої структури твору за своєю природою – динамічний, і перебуває в безнастанній взаємодії із поетичним досвідом адресанта і реципієнта.

Таким чином можемо говорити про спільну проблематику парадигматичних відносин у сучасному психоаналізі та літературознавстві. У першому варіанті – це дилема «незавершеного терапевтичного альянсу» і незлагодженості теорії і практики. Адже психоаналітики зізнаються, що в деяких випадках у своїй практиці неспроможні теоретично обґрунтувати методіку в досягненні бажаного терапевтичного результату. В іншому – з точністю до навпаки. Тобто, застосовуючи психоаналітичні методи дослідження (особливо психобіографічний, «патографічний») літературні критики інколи доходять до вульгаризації яскравих особистостей, забуваючи, що в психоаналізі «діагностична і терапевтична функції... розглядаються як рівні по призначенню» [Томе, Кехеле 1996: 258].

У світоглядному горизонті психоаналіза структуралістський підхід до певних речей є ближчим, ніж постструктуралістський та постмодерністський. Оскільки останній, за словами І. Флексмена, самому поняттю *парадигми* відводить «відносність знання або «істини» в даний історичний момент» [Енциклопедія 2003: 199]. А це суперечить цілям психоаналізу, який, за словами голови Української Асоціації Психоаналізу С. Уварової, постійно перебуває у «пошуках своїх власних істин та істин аналізантив» [Уварова 2003: 10].

Зрештою, істина за своєю суттю не може бути «відотною», оскільки незрима і всюдисуща як Ісус Христос, який розкрив нам її, промовляючи: «Я є Шлях, Істина і Життя». Таким чином у наукових лабіринтах дослідження внутрішніх порухів душі людини психоаналіз і художня література несвідомо перебувають у Христовій істині, яку здебільшого заперечують, але знову і знову відправляються на її пошуки.

Без сумніву, психоаналіз серед творчого кола митців звичай викликав негативну реакцію. Наприклад, австрійський новеліст К. Краус стверджував у пресі: «Психоаналіз і є тою недугою, від якої він береться нас вилікувати. » Натомість В. Підмогильний, усвідомлюючи важливість інстинктів, ваблення і

еротичних бажань у несвідомих психічних процесах людини, писав, що «сексуальність психоаналізу – це не сексуальність публічного будинку. » А Е. Гемінгвей узагалі виявляв скептичне ставлення щодо терапевтичної ефективності цієї науки, говорячи: «Мій психоаналітик – сигара «Корона №3».

З логіки міркувань варто наголосити й на іншому: певні висловлювання є не більше, ніж свідчення про творчий егоцентризм людини та її неспроможність до критичного самоаналізу. Щоправда, стосовно світоглядної позиції глибинної психології, то мав рацію кращий колега З. Фрейда, австрійський новеліст С. Цвайг: «Будучи наукою виключно про особисту душу індивіда, він [психоаналіз.-А.П.] не відає, і нічого не хоче знати про колективний смисл або метафізичну місію людства; він лише кидає світло на душевні процеси, а тому не зігріває душі людської. Він може дати тільки здоров'я, але одного здоров'я недостатньо. Для щастя, для творчого буття людство має потребу в безнастанному підкріпленні своєї віри в смисл існування» [Цвейг 2001: 213]. З цього приводу можна навести знамениті слова англійського письменника Г. Честертон: «Психоаналіз – це сповідь без відпущення гріхів».

Доктор психологічних наук, професор М. Савчин, розкриваючи методологічну проблематику психотерапії, слушно зауважив, що сучасний психоаналіз, як ніколи, потребує духовного світопізнання, яке повинно ґрунтуватися на християнських постулатах віри. Адже існує реальна небезпека спотвореного наукового трактування щодо норми «гармонійної особистості» людини. «Це призводить до того, – продовжує він, – що практичні психологи почали культивувати нарцисизм як соціальну цінність, спричинили становлення покоління, яке американські психологи називають Я-поколінням – з виразно індивідуалістичною, егоїстичною спрямованістю особистості, нездатної до взаємодії (допомоги, підтримки, сприяння) з іншою людиною, яка уміє сміятися, але не вміє радіти та переживати тиху внутрішню радість» [Савчин 2009: 232].

В ідеалі суть *психоаналітичної парадигми* словесної творчості зводиться до глибоко проникненої внутрішньої єдності смислу *художнього тексту*, автора-митця, автора-людини і реципієнта. Проте в дійсності внутрішня єдність смислу розщеплена невротизацією духовного занепаду особистості. І

чимало письменників різних часів полюбляли запевняти в тому, що справжній митець починається там, де закінчується людина, відстоюючи не так «соборність» художньої свідомості, як власний егоцентризм і безвідповідальність перед суспільством. Подібне розуміння психології творчості, на думку мислителів, призводить до обезбоження свободи і заперечення будь-якої системи цінностей: бо у такому разі митець сам стає мірилом усіх речей. Добре ілюструють цю проблематику, що особливо загострилася на початку ХХ ст., *«томістична естетика і етика»* Ж. Марітена та Г. Честертона; *«християнський гуманізм»* Г. Марселя; *«естетика людського»* Г. Белля; *«матеріальна естетика»* М. Бахтіна та ін.

Загалом письменник у певному сенсі є іконописцем людських душ, де схрещується божественне і диявольське. Магія його художньої естетики розмиває цю діаметральну протилежність, підкуповуючи читача заворожуючою поетичною силою. Навіть сам З. Фрейд дивувався: «Як це письменнику вдається – його сокровенна таємниця; у техніці подолання того, що відштовхує... лежить правдива *ars poetica*» [Фрейд 2007: 215].

Таким чином ми стикаємося із унікальним психологічним феноменом творчості, що розгортається в рецептивному полі адресата і адресанта. У літературознавчих теоріях активізація пошуків таких дуалістично-творчих зв'язків встановлювала певну стратегію інтерпретації художніх творів, а саме погодженість **автора, читача і тексту** у параметрах свідомих та несвідомих психічних процесів.

Згодом, у 70-х роках ХХ ст. великої популярності набула німецька та американська літературознавчі школи рецептивної естетики, найвідоміші представники яких – Г. Р. Яусс, В. Ізер, Е. Герш, С. Фіш, Дж. Куллер та ін. Усі вони надавали пріоритет читачеві у парадигмі «текст-читач», наділяючи його, як зауважував І. Фізер, «когнітивною та афективною здатністю творити з даного тексту власний текст» [Фізер 1996: 261]. Очевидно, що ми стаємо співучасниками «дійсного виміру тексту», бо справжній митець завжди залишає читачеві щось для домислу, закликаючи до активного процесу творення своїх власних речей у грі уяви. В іншому випадку, на думку В. Ізера, «з'явиться нудьга, яка неминуче вирине там, де вже все зроблено» [Ізер 1996: 263], призводячи у кінцевому результаті до того, що «читач залишає поле гри» [Ізер 1996: 263]. Так вчений вибудовує читацький

«тешталт» літературного тексту, що є своєрідним дзеркалом не лише авторового, але й особистісного досвіду реципієнта. Отож *психоаналітична парадигма* модифікується і в процесі читання, щораз відкриваючи особливий горизонт інтерпретації літературного тексту.

Узагалі-то *психоаналіз* як *літературознавчий метод* дослідження розвивається по суті у трьох основних парадигматичних вимірах: це *іманентному*, що характеризується новаторським підходом науковців до психічно-творчих лабіринтів у житті людини (наприклад: *«роль несвідомого і свідомості у творчому процесі»* І. Франка, *«глибинний психобіографічний метод аналізу творчості»* З. Фрейда, вчення про *«внутрішню форму слова»* О. Потебні, теорія *«суб'єктивного переживання архетипних структур»* К. Г. Юнга, концепція *«первинної свідомості»* Д. Г. Лоуренса та ін.); *імперативному*, що ґрунтується на прямому застосуванні певних психоаналітичних концепцій у мистецьку сферу (наприклад: *архетипна критика* Е. Ноймана, М. Бодкіна, Н. Фрая, *фрейдистська інтерпретація* С. Балея, А. Халецького, Є. Перліна, Я. Яреми та ін.); *синкретичному*, що полягає в реалізації ідеї синтезу різних наукових галузей (зокрема психоаналізу, літературознавства, історії, філософії, лінгвістики) та моделювання нового культурного простору (наприклад: *деконструкція класичного психоаналізу* Г. Блума, *граматологія* Ж. Дерріди, *семаналіз* Ю. Крістеві, *теорія тексту* Р. Барта, *шизоаналіз* Ж. Делезі та Ф. Гваттарі, *фемінізм* Е. Сісу, Л. Ірігаде, К. Клеман, *гендерні дослідження* Р. Столлера, Б. Фрідера, С. Бема та ін.).

У західноєвропейському літературознавстві подолання відповідної проблематики автоматично вирішилося т. зв. методологічним плюралізмом і міждисциплінарним синкретизмом. З цього приводу Р. Яремко стверджував, що «дослідження літературної комунікації давно вийшло за межі однієї філологічної дисципліни й перетворилося сьогодні в загальнонаукову методологічну тенденцію до синхронного аналізу усіх аспектів комунікативної взаємодії, в якому тісно переплітаються результати, досягнуті в працях, присвячених теоріям автора, тексту та художнього висловлювання...» [Яремко 2004: 17].

Т. Гундорова слушно порушує питання про кризовий стан українського літературознавства взагалі, зокрема й

психоаналітично орієнтованого, що розвивається здебільшого в нарцисистичному его, яке «невіддільне ні від власних внутрішніх процесів індивіда, ні від зовнішніх об'єктів, з якими воно ідентифікує та моделює себе» [Гундорова 2000: 88]. Адже «Лаканівський психоаналіз, – зазначає літературознавець стосовно «методологічно-моралізаторського» задзеркалля, – поставив нас перед жахом Реального, яке виявляється страшнішим за будь-яку літературну фантазію» [Гундорова 2002: 15]. На перевалі іншого контексту відповідна думка має логічне продовження і в уже наведеній нами інтерпретації Г. Клочека, який стверджував, що «літературознавство, особливо ж у своїй методологічній частині» [Клочек 2007: 41], часто «через егоїстичну потребу вибудовує себе лише зі свого матеріалу» [Клочек 2007: 41]. Звісно, це породжує заангажованість, нетерпимість і утворення тоталітарно-нарцисистичного канону т. зв. «єдино правильного методологічного підходу» стосовно універсальної парадигми *автор-текст-читач*. Н. Зборовська, з метою «подолати частковість психоаналітичного підходу» й досягнути максимальний «коефіцієнт корисної дії» в українському літературознавстві, слушно пропонує розвивати *психометафізику* як сучасний метод дослідження художньої літератури, що «може бути розроблений на основі психокритики в її модерному та постмодерному варіантах» [Зборовська 2009: 52], а також *аналітичну антропологію* як науково-синтетичну рефлексію «різних концепцій людини – екзистенціалістських, персоналістських, психоаналітичних, феноменологічних, герменевтичних, філософсько-антропологічних, релігійних тощо» [Зборовська 2009: 60].

Але у будь-якому випадку постає інша проблематика: як це можливо взагалі, що художня модель мислення (зокрема на прикладі української белетристики першої третини ХХ ст.) випереджає психоаналітичну?! Виникає логічне запитання: може у самому психоаналізі, як і в будь-якій сучасній психології не врахована істинна природа людської екзистенції, про яку нам говорить слово Христове?!

А. Грюнбаум у своїй «Критиці психоаналізу» піднімає доречне запитання: як порівняти силу релігійних вірувань із психотерапевтичним вченням основоположника психоаналізу? «Хоча Фройд і називав свій різновид психотерапії «*primus inter pares*» (перший серед рівних), – продовжує автор, – він із сумом

зізнавався: «Я не думаю, що наші [психоаналітичні] методи можуть конкурувати із пропонованими в Лурді. Людей, віруючих у чудеса Пресвятої Діви, значно більше, ніж тих, що вірять у несвідоме.» Зрозуміло, що психоаналітичні і теологічні уявлення про етіологію і терапію стикаються, і їх порівняльний культурний вплив не може переконливо засвідчити про перевагу тих чи інших. Але якби засвідчувало, то поразку потерпів би психоаналіз!» [Грюнбаум 2007: 111].

Справді, Отці Церкви говорять про іншу маловідому науці тривимірну діалектику людської природи: тіло, душу і дух. Таким чином богословський дискурс відкриває реальну і чи не єдину перспективу розв'язання проблеми діалогічної множинності психоаналітичної парадигми в літературно-художніх рефлексіях.

Література: *Антологія 1996:* – Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: «Літопис», 1996.– 633 с.; *Блум Г. 1997:* Блум Г. Фрейд: Шекспірівські прочитання // Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ ст. – К., 1997. – 256 с.; *Грюнбаум А. 2007:* – Грюнбаум А. Критика психоанализа // Вопросы философии. – 2007. – № 3. – С. 105 – 141; *Гундорова Т. 2000:* Гундорова Т. Жінка і дзеркало // Ї (незалежний культурологічний часопис). – 2000. – № 17. – С. 87 – 94; *Гундорова Т. 2002:* Гундорова Т. Методологічний тиск // Критика, 2002. – № 12. – С. 12 – 23; *Див.: Перлін; Підмогильний 2007:* Перлін Є. Знов про фрейдизм та мистецтво // Життя й революція, 1927. – № 9, Підмогильний В. Іван Левицький-Нечуй (Спроба психоанализу творчості) // Життя й революція, 1927. – № 9; *Енциклопедія постмодернізму 2003:* Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч.Вікінта та В.Тейлора. – Пер. з англ. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2003. – 503 с.; *Зборовська 2009:* – Зборовська Н. Психометафізика як метод дослідження художньої літератури // Слово і Час, 2009. – № 4. – С. 52 – 61; *Ізер 1996:* Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 261 – 277; *Ключек 2007:* Ключек Г. Трактат Івана Франка «Із секретів поетичної творчості» як предтеча української рецептивної поезики // Слово і Час, 2007. – № 4. – с. 38 – 42; *Павличко 2002:* Павличко С. Теорія літератури / Передм. М. Зубрицької. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2002

с.; *Потебня 1985*: Потебня О. Естетика і поетика слова: Збірник. / Упоряд. І. Іваньо, А. Колодна. – (Серія: «Пам'ятки естетичної думки»). – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.; *Савчин 2009*: Савчин М. Методологічні та практичні проблеми психотерапії у контексті духовної парадигми психології // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 229 – 241; *Степанова 2006*: Степанова М. Психологическое лицо литературы // Вопросы психологии. – 2006. – № 3. – С. 114 – 123; *Томэ, Кэхеле: 1996*: Томэ Х., Кэхеле Х. Современный психоанализ в 2 т.– Т. 1: Теория. / Пер. с англ. – Общ. ред. А. Казанской. – М.: Изд-во «Прогресс» – «Литера», «Ятхсмен», 1996. – 576 с.; *Уварова 2003* – Уварова С. Доповідь Президента Української Асоціації Психоаналізу на ЛШ «Професійна ідентичність психоаналітика» // Психоаналіз. – 2003. – № 2. – С. 10 – 11; *Фізер 1996*: Фізер І. Школа рецептивної естетики / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – За ред. М. Зубрицької.- Львів: Літопис, 1996. – 633 с.; *Франко 1981*: Франко І. Із секретів поетичної творчості / Франко І. Твори у 50 т. – Т. 31. – К.: «Наук. думка», 1981. – С. 45 – 119.; *Фрейд 2007*: Фрейд З. Художник и фантазирование / Фрейд З. Воспоминания Леонардо да Винчи о раннем детстве. – Пер. с нем. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 187с.; *Фрейд 1991*: Фрейд З. Толкование сновидений. – Пер. с нем. – Вступ. ст. и сост. Б. Херсонского. – 345 с.; *Цвейг 2010*: Цвейг С. Фридрих Ницше. Зигмунд Фрейд: Эссе. / Пер. с нем. – СПб.: Азбука-классика, 2001. – 246 с; *Яремко 2004*: Яремко Р. Проблема літературної комунікації та спроби її міждисциплінарного вивчення // Слово і Час, 2004. – № 4. – с. 5 – 17.

Статья посвящена актуальной проблеме психоанализа и украинского литературоведения. Освещено радикализацию результатов зарубежных психоаналитических идей и моделей к национального характера и опыта украинской литературы.

Ключевые слова: *парадигматические отношение, психоаналитический метод, образ, литературоведение, анализ.*